

Антоненко Тетяна Ігорівна,
студентка II курсу (групи ПФМ-1-24-1.4з.)
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Прикладна філологія»
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник:

Т. М. Вінтонів, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

АНТРОПОНІМІКОН ТВОРУ В. ШКЛЯРА «ЧОРНЕ СОНЦЕ»

У статті крізь призму антропонімікону проаналізовано онімний простір художнього твору Василя Шкляра «Чорне Сонце», зокрема охарактеризовано позивні військовослужбовців, визначено функції поетонімів у художній мові твору та подано семантичний аналіз власних назв персонажів, ужитих у романі. З'ясовано, що ономастичний простір твору Василя Шкляра є виражальним засобом відтворення подій відповідної епохи, формує образну структуру тексту й відображає індивідуальний стиль мовотворчості автора.

Ключові слова: антропонім, онім, позивний, конотація, Василь Шкляр.

Постановка проблеми. Онімний простір художнього твору є впорядкованою системою власних назв, що функціонують у тексті. Ця система є складником для розуміння змісту та розкриття прихованих смислів. Саме пропріальна лексика

відтворює середовище, умови перебігу подій і водночас виступає одним із важливих чинників достовірності оповіді. Вони відображають національні та регіональні риси, формуючи своєрідний колорит твору. Власні назви в художньому тексті тісно взаємопов'язані й органічно вплетені в сюжетну тканину тексту. Українська система власних назв формувалася протягом століть, утілюючи різноманітні аспекти народного життя на різних етапах історичного розвитку.

Аналіз досліджень. Сучасна українська літературна ономастика перебуває на етапі активного становлення та розвитку. Міцне теоретичне й термінологічне підґрунтя цієї науки закладено працями таких дослідників, як Ю. Карпенко, О. Карпенко, Л. Белей, М. Мельник, М. Торчинський, Н. Колесник та ін. Важливу роль у формуванні цього напрямку відіграв збірник статей Ю. Карпенка «Літературна ономастика», який і сьогодні залишається ключовим джерелом для науковців, що вивчають функціонування художніх онімів. Значний внесок у дослідження онімного простору зробив Михайло Торчинський – автор монографій «Структура онімного простору української мови» (2008) та «Структура онімного простору української мови. Частина II. Функціонування власних назв» (2009). Функційно-стилістичні характеристики літературно-художніх антропонімів у творчості українських письменників стали предметом наукових студій Е. Боевої, Н. Бербер, Т. Гриценко, Г. Лукаш, Т. Вінтонів, Л. Кричун, Т. Крупеньової, О. Лавер, Л. Масенко, М. Мельник, О. Сколосдри-Шепітко, А. Соколової, Г. Шотової-Ніколенко та інших дослідників. Попри наявність значної кількості мовознавчих праць, присвячених вивченню онімної лексики у художніх текстах, ономастикон сучасної української прози все ще потребує глибшого аналізу. Особливий інтерес становить дослідження функціонування поетонімів у романі Василя Шкляра «Чорне Сонце».

Мета статті – проаналізувати особливості лексико-семантичних ознак антропонімів та специфіку їх функціонування у творі Василя Шкляра «Чорне Сонце».

Виклад основного матеріалу. Онімія використання власних назв у літературі є надзвичайно комплексним і багатогранним елементом. Сприйняття твору читачем безпосередньо залежить від майстерності автора правильно добирати імена, що відповідають контексту та жанру. Оскільки власні назви мають необмежену семантичну глибину, письменник повинен спершу сам глибоко їх осмислити, а потім уміло передати цей сенс через точне і продумане словесне оточення в тексті (Белей, 1993: 39). Ще Ф. Шлегель зазначав, що «у справжній прозі всі слова мають бути підкресленими» (Мельник, 2013). Це правило стосу-

ється художнього мовлення загалом, оскільки кожен його компонент має додатковий, прихований сенс. Ключова ознака художнього слова — це конотативність: його здатність викликати широкий спектр асоціацій завдяки багатоваріантності значень. Ці асоціативні зв'язки насичують художнє слово змістом, наближаючи його до універсальності та всеохопності за рахунок «згущення» його семантики (Лисенко, 2011: 334). Склад і будова онімного простору (системи власних назв) є ключовою ознакою індивідуального стилю письменника. Як слушно зазначає О. Карпенко, створюючи текст, автор фактично формує власну систему онімів. Ця система має бути збалансованою, повністю відповідати основній ідеї твору та бути орієнтованою на очікуване сприйняття читачем (Карпенко, 1998: 17).

Письменник ґрунтує свої твори, зокрема й роман «Чорне Сонце», на історичній правді, реальних подіях та архівних даних. Він обирає для них важливі історичні, національні та загальнолюдські теми. Завдяки напруженим сюжетам автор легко використовує широкий спектр власних назв — імена людей (антропоніми), географічні назви (топоніми) та інші оніми. Антропоніми у творі Василя Шкляра «Чорне Сонце» відображають авторський задум та його ставлення до героїв. Ці імена безпосередньо впливають на сприйняття образу читачем і формують його думку. У створенні літературних імен Шкляр обирає найбільш характерну рису персонажа, щоб досягти максимального ефекту сприйняття. Антропоніми є важливими та необхідними елементами структури і композиції твору, несучи цілеспрямоване ідейно-художнє навантаження. Вдало підібране ім'я не лише надає образу завершеності й конкретики, але й слугує його прямою характеристикою.

Онімикон «Чорного Сонця» надзвичайно розмаїтий. Цікавим є той факт, що всі герої в творі є реальними, автор навіть зберіг їх справжні імена та позивні. Зібраний матеріал налічує близько 265 онімів. Найбільшою групою є антропоніми — їх зафіксовано 176 найменувань. З-поміж антропонімів домінують позивні, яких налічується 134 назви. У полку «Азов» бійці регулярно використовують позивні для конспірації, приховуючи свої офіційні дані. Ці позивні становлять 54% від загальної кількості імен. Вони не лише забезпечують необхідне маскування в умовах бойових дій, а й слугують своєрідною візитівкою, яскраво підкреслюючи фізичні, психічні та інтелектуальні риси бійця, його світогляд, звички, соціальний статус, а також його територіальне чи етнічне походження. Це допомагає читачеві краще зрозуміти захисників України. Топоніми (хрононіми, міфоніми, теоніми, ергоніми, порейоніми, зооніми, агіоніми, хрематоніми, ідеоніми, прагматоніми та

музиконіми) представлені близько 35 лексемами. Це становить лише 20% від усього онімного простору твору «Чорне Сонце».

Варто звернути особливу увагу на назву твору – «Чорне Сонце», яка має глибоке символічне навантаження. Вона сама по собі виступає метафорою та може бути розглянута як двокомпонентний ідеонім. У творчому доробку Василя Шкляра трапляються й інші подібні назви, наприклад, «Чорний ворон. Залишенець», що свідчить про послідовне використання письменником характеристики «чорний». Згідно зі словником, цей прикметник означає «темний, протилежний білому», тож можна припустити, що автор через нього прагне передати передчуття лиха, символ трагічних подій, зокрема війни, яка насувається на Україну. До сакральних символів Шкляр відносить і знак Чорного Сонця, повертаючись у вступі до міфологічного минулого *«Наприкінці третього тисячоліття до Різдва Христового, коли Земля вступала у Сварогову ніч і насувалися зловісні часи, волхви-укри постановили відкрити для свого племені таємницю сакрального знаку Чорне Сонце. Саме цей магічний символ здатний був дати людям нове джерело енергії, аби вони вистояли в годину найтяжчих випробувань. Цей знак забезпечував тісний зв'язок із предками, а отже, давав особливу силу та витривалість. І горе було тому, хто не чув голосу прабатьків, голосу рідної крові. Чорне Сонце спалювало йому душу»* (Шкляр, 2015: 5). Цей магічний знак у творі уособлює джерело духовної сили, зв'язок із предками та витривалість у час випробувань, а для тих, хто зраджує свій рід, він стає руйнівною силою, що спалює душу. У творі образ Чорного Сонця набуває ще й додаткового смислу, функціонуючи як міфонім. Наприклад, є епізод, у якому бійці говорять про татування, і Маляр зазначає: *«Якщо я коли-небудь робитиму собі тату, то оберу Чорне Сонце. Воно теж нагадує павутину, але цей знак набагато глибший. З ним поспішати не можна. Поки що я не впевнений, чи наблизився до того духовного шабля, який дозволив би мені це зробити. Бо якщо ні, то краще не бавитися в такі ігри – Чорне Сонце не прощає легкомудства й нещирості»* (Шкляр, 2015: 15). Водночас, знак Чорного Сонця закладений в основу емблеми Азову *«знак Чорного Сонця, який можна побачити й на емблемі «Азову»* (Шкляр, 2015: 15).

Під час презентації твору В. Шкляр пояснює нам, чому саме таку назву обрав: *«Чому, власне, «Чорне Сонце»? Тому що це наш давній сакральний символ. І саме він став однією з частин емблеми братів Азовських, як називає воїнів «Азова» пан Василь. Староукраїнську літеру «N» перетинає літера «I». Ідея нації! Власне, емблему цю створив Художник-Маляр. У книзі він розповідає дотепний епізод з*

цього приводу. З мариупольської адміністрації до них приїхало двоє, витріщилися на емблему «Ідея нації»: «А што ета за свастика у вас нарисована?». Художник тоді не розгубився: «Це Гітлер. Він намальований у манері абстракціонізму». Ті мовчки проковтнули жарт. У прямому розумінні» (10). Авторські слова ще раз підтверджують правильність нашого тлумачення назви.

До антропонімів зараховують ім'я, прізвище, по батькові, нікнейм, псевдонім, прізвисько і позивний. Найчастіше в тексті «Чорного Сонця» трапляються саме позивні, сформовані різними способами. Ми виокремлюємо антропоніми, які Шкляр вводить для створення певного тла епохи, для алюзій і порівняння. У тексті використано невелику кількість антропонімів-імен, наприклад, *Олег* (що походить від скандинавського *Helgi* – «святий, священний», з варіантами *Олежик*, *Олежка* та ін.) (Скрипник, 2005: 84). Серед інших згаданих імен є *Вітька*, *Сидор*, *Вовчик*, *Хома*, *Петюня*, *Макс*, *Ярик*, *дід Сашко*, *Зорба*, *Олежка*, *Гнат*, *Килина*, *Вітальос*, *Льоша-Одиссей*, *Юлька*, *циганка Дуня*, *Пенелопа*, *Ангел* (*Ангеліна*). Деякі з них містять зменшувально-пестливі суфікси (*Вітька*, *Петюня*, *Олежка*, *Вітальос*), що не завжди притаманні українській мові. Можна припустити, що автор навмисно використав таку форму, як *Петюня*, притаманну російській мові, для досягнення певного художнього ефекту.

Двокомпонентних антропонімів маємо більше, а саме – ім'я та прізвище: *Анатолій Базилевич*, *Оля Черьомушкіна*, *Адольф Гітлер*, *Клаудія Шиффер*, *Анастасія Приходько*, *Ван Гог*, *Василь Симоненко*, *Омар Хайям*, *Євген Чекаленко*, *Андрій Штепа*, *Микола Вечір*, *Назар Стодоля*, *Неля Штепа*, *Фідель Кастро*, *Аятол Хоймені*, *Мона Ліза*, *Тарас Шевченко*. Усі ці антропоніми є реальними особами.

Деколи номінація персонажів здійснюється автором лише на основі їхнього прізвища: *Білецький*, *Брейгель*, *Босх*, *Шухевич*, *Моцарт*, *Сократ*, *Шустер*, *Яник* (де *Янукович*), *Ахметка* (де *Ахметов*), *Пшонька* (*Пшонка*), *Сагайдачний*, *Царьов*, *Чингісхан*, *Батий*, *Кара-огли*, *Ленін*, *Рижий* (*Кучма*), *Кровосісі* (*Азаров*), *Чикатило*, *Байда*, *Нечай*, *Кривоніс*, *Гонта*. Цікавим для дослідження постає боєць на прізвище *Білецький*, адже автор йому не давав позивного. Андрій Білецький справжній командир полку «Азов». Ми бачимо, що письменник свідомо працює з цим антропонімом, акцентуючи увагу на кольоровій основі прізвища, тим самим активізуючи його первісне значення («білий») «О четвертій вишикував нас комбат Білецький. У блідому світлі лице його було теж бліде, аж біле» (Шкляр, 2015: 11); «І його лице – тверде незворушне лице комбата – збіліє на крейду» (Шкляр, 2015: 25). Інколи автор вводить у твір скорочену форму прізвища Білецький – Біл. Прізвище Білецький є однокомпо-

нентним українським прізвищем, яке, ймовірно, має топонімічне походження (тобто утворене від назви місцевості, наприклад, Біла Церква чи Білець). Воно сформоване за допомогою суфікса -ецький, який вказує на місце походження. Тут присутній мотив називання за топонімом. Однак, згідно зі словником Ю. К. Редько «Сучасні українські прізвища», прізвище Білецький також може походити від атрибутивних ознак (тобто прикметників). Суфікс -ець є дуже продуктивним в українській мові для вираження атрибутивності, оскільки прізвища з цим суфіксом утворені майже виключно від прикметників (Редько, 1996: 125).

Головні герої-азовці є центром тяжіння для інших образів, подій та географічних назв у романі. Топонімічний простір історичного твору «Чорне Сонце» Василя Шкляра, що включає такі топоніми, як *Азовське море, Донбас, Волинь, Луганськ, Київ, Кривий Ріг, Урзуф, Межигір'я, Маріуполь, Іловайськ, Січ, Харків, Львів, Коломия, Тельманове* та інші, використовують для достовірного відтворення дійсності. Ці назви, маючи часові конотації у своїй семантиці, підкреслюють, що час у цьому історичному романі є вагомим і відчутним. Сама вісь часу слугує «становим хребтом» для всієї онімної системи (поетонімосфери) твору. Аналіз лексичної основи – 134 позивних українських бійців свідчить про те, що вони базуються на загальноновживаній (апелативній) та власній (онімній) лексиці української мови. Присвоєння цих позивних військовим відбувається за кількома ключовими мотивами, які пов'язані з їхніми особистісними якостями, походженням або культурними асоціаціями.

Позивні, утворені на основі онімної лексики (власних назв), поділено на 5 категорій:

1. Позивні, утворені на основі власних імен їхніх носіїв: *Вітька, Сидор, Вовчик, Хома, Петюня, Дрозак, Макс, Ярик, дід Сашко, Олежка, Вітальос, Олег, Кліма, Демітос*.

2. Частина позивних походить від прізвищ осіб, часто шляхом усичення їхньої кінцевої частини або скорочення з додаванням суфікса. Інколи спостерігається і трансонімізація: *Аксьон (Аксьоненко, походження прізвища Аксьоненко зазначаємо нижче), Гонта, Буба, Чавур, Дюшес, Амброс*.

3. Трапляється чимало лексем, тотожних ойконімам – назвам населених пунктів: *Колізей, Мілан*.

4. Основою для творення позивних нерідко ставали імена літературних персонажів: *Леший, Айболіт, Акела, Троян, Бендер, Звіробой, Гал, Картман, Кузя*, а також біблійними й міфологічними: *Апостол, Одноріг, Мосе*.

5. Особливу увагу привертають позивні, утворені від імен відомих історичних чи культурних постатей. Такі всесвітньо відомі антропоніми мають глибоке символічне наповнення, тому функціонують не лише як особові назви, а й як ономастичні метафори, що надають імені узагальненого, символічного значення, наприклад: *Сократ, Моцарт, Гризло, Шухевич, Борман, Кірта*.

Досліджуючи позивний *Шухевич*, варто зазначити, що його носіями були нащадки Івана Шухевича та Марії Гутковської – Роман, Степан і Володимир. Прізвище Шухевич має корені у слові «шух» – мірі дров, за тлумаченням Б. Грінченка. Упродовж часу форма прізвища зазнавала змін, доки остаточно не усталилася як Шухевич. Мотив утворення такого найменування пов'язаний із патронімною моделлю: суфікс -евич указує на присвійність та походження від батькового імені «Хто вирушав у другій чоті – там був сам Шухевич, ще не генерал, а вже вищий за маршала» (Шкляр, 2015: 21) підкреслює, що боєць із цим позивним вирізнявся розумом і користувався великою повагою.

Позивні, утворені на основі апеллятивної лексики, можна класифікувати за 12 категоріями:

1. Походження від назв тварин (зооніми): *Сіроманець, Кріт, Муха, Сокіл, Вовк, Бобер, Сова, Черв'як, Бізон, Кіт, Ліс, Змій*.

2. Походження від назв рослин: *Береза, Редіс, Фінік, Ліс*.

3. Походження від професій та звань. Основу для деяких позивних склали назви професій, якими бійці займалися у цивільному житті, а також їхні військові звання та посади: *Маляр, Маршал, Маестро, Солдат, Ліфтер, Футболіст, Ядро, Хімік, Турист, Танцюрист, Адвокат, Десант, Санітар, Ідеолог, Вевеес, Ковбой, Білаз (машина)*.

4. Походження від назв предметів. Порівняно невелику групу становлять позивні, в основу яких лягли назви предметів побуту або військового спорядження: *Сокира, Вертолїт*.

5. Походження від зовнішніх/внутрішніх ознак. У цій категорії важливе місце займають прикметники, які перейшли в іменники (субстантивація): *Негідник, Джигун, Босяк, Лисий, Рижий, Ковбой, Глядач, Борода, Світляк, Блондин, Тінь, Мокрий, Буйний, Дерзкий, Золотий, Злий, Тихий, Палій, Партизан, Єгер*.

6. Походження від етнічної/територіальної приналежності: *Молдаван, Русич, Чечен, Черкес, Моджахед, Шахта, Білорус, Лемко, Хорват, Серб, Чилієць, Кельт, Фріц (німець)*.

7. Позивні, що за основу мають топонім: *Муром*.

8. Перенесені апелятиви-історизми: *Хунта, Партизан*.
9. Запозичення: *Метро, Табала, Кірт, Сіті, Голд, Білаз, Піт, Боб*.
10. Псевдоніми з абстрактним значенням: *Фортуна*.
11. Псевдоніми, що походять від термінів спорідненості: *Вуйко*.
12. Позивні – слова на означення явищ природи: *Сніжок*.

У творі знаковим моментом вбачаємо, коли В. Шкляр поєднує в одному реченні майже два десятки псевдонімів, водночас змішуючи різні категорії, посади та походження. *«Потім Мілан, Чечен, Чек, ішов – ви не повірите – Моцарт, а також Русич, Сидор, Лемко, Макс і Муртень, ішов найпорядніший у світі Негідник і – слова з пісні не викинеш – був там вояка з іще химернішим позивним, ніж Негідник, це не хто інший, як наш балакучий донеччанин Ленін, з такою ж куценькою борідкою, як у того більшовицького негідника, але він був із нашої штурмової чоти, в якій ще йшли Гал, Хімік, Ковбой, Сокира, ішли Бендер, Ярик, Глядач, Руна, ішли Піт, Борода, Муха, Леший, Бонов, вирушав у цей веселий похід Турист, ішов із власним жеребом у кишені Фортуна, ішов – не летів – Вертолїт, і суворий Табала, і добросердий Кузя, а також Муром, котрий прибився до нас аж із Росії, ішов Хорват, самі знаєте звідки, і безстрашний словак Дрозак»* (Шкляр, 2015: 22). На нашу думку, така велика кількість позивних, що належать представникам різних соціальних верств, походження та звань, поданих в одному реченні, підкреслює авторський задум Василя Шкляра: показати, що у цій війні пліч-о-пліч воюють усі – незалежно від їхнього походження, статусу чи посади. Навіть Сократ *«Сократ строчив з кулемета. Потім його палець завмер на спусковому гачку. Вулицею, у нього перед носом, хтось промчав на мотоциклі, обсадившись дітьми. Так вони часто робили. Затуляться дітьми, а ти хочеш – стріляй, хочеш – ні»* (Шкляр, 2015: 25). Антропоніми в повісті В. Шкляра *«Чорне Сонце»* вирізняються значним виражальним потенціалом, що допомагає повніше розкрити характер і внутрішній світ персонажів. Створюючи імена героїв, автор поєднує як реальні власні назви, так і апелятиви, які в контексті набувають особливої семантики. Влучні авторські описи додатково підсилюють їхню смислову наповненість та інформативність.

Позивні (військові псевдоніми) виконують значно більше ролей, ніж просто називання. Як зазначає дослідниця Н. Павликівська, їхня основна функція – езотерична (забезпечення таємності). Крім того, вони можуть виступати як характеристична, експресивна, оцінна, символічна функції та функція самоіронії (Павликівська, 2017: 242). У творі *«Чорне Сонце»* позивні є ключовим художнім засобом. Вони не лише розкривають персонажів, надаючи їм специфічних рис,

але й структурують спільноту (визначають ієрархію та приналежність). Важливо, що псевдоніми також є потужним комунікативним інструментом, який передає ідеї, цінності й ідеології, допомагаючи читачеві зануритися в атмосферу подій і відчутти приналежність до українського роду. В контексті бойових дій позивні також забезпечують оперативне розпізнавання та обмін інформацією без ризику використання справжніх імен. На нашу думку, позивний *Сократ* у творі має виразну символічну функцію, адже він асоціюється з образом мудрого філософа, уособленням розуму та мужності. Автор демонструє, як цей позивний перегукується з реальною історичною постаттю: носій імені Сократ часто схильний до філософських міркувань. Це підтверджує, що людська уява та мислення є невичерпним джерелом для творення псевдонімів у реальному житті й псевдопоетонімів у художньому творі. У тексті трапляються й інші подібні позивні, наприклад *Моцарт*, що відсилає до образу всесвітньо відомого музиканта. Моцарт – видатний австрійський композитор, віртуоз і представник Віденської класичної школи, один із найвпливовіших митців світової музичної культури. Повне ім'я митця – Вольфганг Амадей Моцарт; він створив понад 600 творів у різних жанрах: від симфоній і концертів до опер та камерної музики. Позивні є потужним засобом розкриття прихованих рис особистості та характеру. Наприклад, псевдоніми на кшталт *Вовк*, *Змій*, *Тихий*, *Злий*, *Дерзкий* чи *Палій* прямо вказують на певні якості, як-от відвага, агресивність чи скритність. Окрім прямої характеристики, позивні також слугують містком до історичної спадщини та ідеології. Зокрема, позивний *Гризло*, обраний військовим, безпосередньо відсилає до постаті холодноярського отамана Семена Гризла, підкреслюючи приналежність до українського роду та спадкоємність боротьби за незалежність. Аналогічний принцип застосовано і до псевдоніма *Шухевич*. Також позивні відіграють роль у соціальній структуризації, як-от *Маршал* чи *Солдат*, які чітко визначають ієрархію та функції носія в підрозділі. Іноді псевдоніми несуть функцію оберега, як, наприклад, позивний *Оберіг*, що, згідно з етимологією, є амулетом щастя і захисту (9). Розглядаючи функціональне значення поетонімів у художньому творі (зокрема в «Чорному Сонці»), варто підкреслити, що більшість дослідників мови художньої літератури наголошують: без аналізу онімного простору повноцінне розуміння тексту та його глибинних, підтекстових пластів є неможливим. Власні назви надають цінну інформацію для інтерпретації твору, часто таку, яку неможливо передати іншими засобами. Вони надають тексту виразності й колориту, виконуючи важливу текстотвірну роль (Карпенко, 2000:

69). Позивні – це багатофункціональний інструмент: вони називають, виділяють та маскують. Водночас позивний завжди є характеристикою, що відображає помітну рису, рід діяльності, світогляд чи походження, виступаючи не просто ідентифікатором, а сучасним символом суті особистості в бою. Стилiстичні функції власних назв, зафіксованих у тексті досліджуваного роману, виявляють велику різноманітність: від простого позначення персонажів і виконання характеристичної ролі до відтворення сутності та достовірності зображених подій. Художній твір «Чорне Сонце» містить розгалужений ономастичний простір, насичений усіма можливими типами власних назв, серед яких особливе місце займають антропоніми, що отримали додаткове семантичне забарвлення завдяки майстерності автора. Оскільки у творі представлено велику кількість дійових осіб, мова роману рясніє антропонімами, набуваючи майже повністю онімічного характеру. Провідні антропоніми – це, передусім, імена головних героїв: *Маляр, Єгер, Сіроманець, Хома, Аксьон, Гризло, Хунта, Моцарт, Ідеолог, Ядро, Вовчик* та інші.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Антропонімний простір повісті Василя Шкляра «Чорне Сонце» охоплює велику кількість власних назв. Переважають серед них позивні, а також особові імена – як у офіційній формі, так і в розмовних, побутових чи зменшено-пестливих варіантах. У тексті трапляються й поєднання імені та прізвища, рідше – форми з по батькові чи лише прізвища. Василь Шкляр використовує універсальні мовні засоби для створення мовної картини світу, наповнюючи її глибоким філософським змістом. Його словесно-образний матеріал відображає культурний досвід і специфіку національного світогляду, а також авторське світобачення. Він транслює «етнокадри» та систему образних і символічних смислів, пов'язаних із давніми віруваннями, традиціями та історичними фактами. Проаналізовані фрагменти тексту є авторською інтерпретацією дійсності, вираженою в концептах. Ці концепти навантажені індивідуальним смислом, що формується на основі громадянської позиції та морально-духовних орієнтирів митця. Зображення реалій російсько-української війни на Донбасі, особливо тих, що стосуються бійців добровольчого батальйону «Азов», актуалізує загальнолюдські цінності. Усвідомлення цих цінностей є критично важливим для захисту національних інтересів, територіальної цілісності та незалежності держави. Перспективою подальших досліджень є аналіз онімного простору інших творів Василя Шкляра, а також творчості сучасних українських авторів загалом.

Список використаних джерел

- Белей Л. О. (1993). Літературно-художня антропонімія як джерело розвитку національного іменника українців. *Мовознавство*, 3, 35–40.
- Карпенко Ю. О. Прагматична спрямованість власних назв у художньому тексті. *Методичні вказівки до спецкурсу*. Одеса, 1998. 24 с.
- Кривда М. Ти, хто тримає сонце. *Голос України*. 28.10.2025. Електронний ресурс. <https://www.golos.com.ua/article/260351> (дата звернення: 16.11.2025).
- Лисенко Н. Специфіка художнього слова і його функціональні вияви в українській літературі. Рідне слово в етнокультурному вимірі. *Матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції* / Упор. М.Федурко, В.Котович, Г. Філь. Дрогобич: Посвіт, 2011. С. 333–338.
- Мельник Г. І. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики. Електронний ресурс. <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8b25335e-e979-40f5-aca1-01fca9c197e7/content> (дата звернення: 16.11.2025).
- Павликівська Н. Українська громадсько-політична псевдонімія ХХ (1929–1959 рр.) – поч. ХХІ століть. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: Мовознавство, 2017. Вип. 1 (27). С. 239–243.
- Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. Київ: Наукова думка, 1966. 214 с.
- Скрипник Л. Г. Власні імена людей : словник-довідник. 3-тє вид., випр. Київ: Наукова думка, 2005. 334 с.
- Словник української мови: Академічний тлумачний словник української мови. Електронний ресурс. <https://sum.in.ua/> (дата звернення: 16.11.2025).
- Шкляр В. Чорне Сонце. 2015. Електронний ресурс: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shklyar_Vasyl/Chorne_sontse.pdf

References

- Belei L. O. (1993). Literaturno-khudozhnia antroponimiia yak dzherelo rozvytku natsionalnogo imennyyka ukrainsiv. *Movoznavstvo*, 3, 35–40.
- Karpenko Yu. O. Prahmatychna spriamovanist vlasnykh nazv u khudozhnomu teksti. *Metodychni vkazivky do spetskursu*. Odesa, 1998. 24 s.
- Kryvda M. Ti, khto trymaie sontse. *Holos Ukrainy*. 28.10.2025. Elektronnyi resurs. <https://www.golos.com.ua/article/260351> (16.11.2025).
- Lysenko N. Spetsyfika khudozhnogo slova i yoho funksionalni vyjavy v ukrainskii literaturi. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri. Materialy Druhoi Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii* / Upor. M.Fedurko, V.Kotovykh, H. Fil. Drohobych: Posvit, 2011. S. 333–338.
- Melnik H. I. Mirkuвання pro teoretychni zasady literaturnoi onomastyky. Elektronnyi resurs. <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8b25335e-e979-40f5-aca1-01fca9c197e7/content> (16.11.2025).
- Pavlykivska N. Ukrainska hromadsko-politychna psevdonimiiia KhKh (1929–1959 rr.) – poch. KhKhI stolit. *Naukovі zapysky Ternopilskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu*. Seriiia: *Movoznavstvo*, 2017. Vyp. 1 (27). S. 239–243.
- Redko Yu. K. Suchasni ukrainski prizvyshcha. Kyiv: Naukova dumka, 1966. 214 s.
- Shklyar V. Chorne Sontse. 2015. Elektronnyi resurs: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shklyar_Vasyl/Chorne_sontse.pdf (16.11.2025).
- Skrypnyk L. H. Vlasni imena liudei : slovnyk-dovidnyk. 3-tie vyd., vypr. Kyiv: Naukova dumka, 2005. 334 s.
- Slovnyk ukrainskoi movy: Akademichnyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy. Elektronnyi resurs. <https://sum.in.ua/> (16.11.2025).

ANTHROPONYMY OF V. SHKLYAR'S STORY 'BLACK SUN'

Tetiana Antonenko, second-year student of the second (master's) level of higher education, specialising in 'Applied Philology' at the Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

The article analyses the onymic space of Vasyl Shklyar's literary work 'Black Sun' through the prism of anthroponymics, in particular, it characterises the call signs of military personnel, determines the functions of poetonyms in the artistic language of the work, and provides a semantic analysis of the proper names of characters used in the novel. It has been established that the onomastic space of Vasyl Shklyar's work is an expressive means of recreating the events of the corresponding era, forming the figurative structure of the text and reflecting the author's individual style of language creation.

Keywords: anthroponym, onym, call sign, connotation, Vasyl Shklyar.